

Motion till riksdagen
2011/12:Sf242

av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V)

Utvärdering av pensionssystemet

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Ett rättvist pensionssystem	2
4	Brister i nuvarande pensionssystem	3
5	Sparande och investeringar	4
6	Pensionssystemet är felkonstruerat.....	5
6.1	Buffertfond är ingen buffert	5
6.2	Avskaffa avsättningarna till PPM.....	5
6.2.1	PPM och dyr förvaltning	6
7	Parlamentarisk översyn	7

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stoppa de höga förvaltningskostnaderna för fondförvaltningen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att pensionsavgiften om 2,5 % bör tillföras inkomstpensionssystemet i stället för PPM-systemet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att förändra det nuvarande pensionssystemet i överensstämmelse med intentionerna i motionen.

3 Ett rättvist pensionssystem

Ett stabilt och robust pensionssystem är av central betydelse för enskilda människor men också för samhället. Vårt gemensamma pensionssystem bör vara utformat så att det ger ekonomiska förutsättningar för ett värdigt liv när den aktiva arbetsperioden avslutas.

Vänsterpartiet menar att pensionen, i likhet med övriga socialförsäkringar, bör följa inkomstbortfallsprincipen. Tidigare beräkningar visade att en industriarbetare skulle få 62 % av slutlönen i statlig pension. Detta bör inkomstpensionen minst ge.

Pensionen bör även följa inkomstutvecklingen för dem som har lön av arbete, och att alla inkomster beskattas lika är en grundläggande princip för Vänsterpartiet.

Pensionssystemet bör vara utformat så att det utjämnar skillnaderna för dem som varit arbetslösa, fött barn, haft otrygga visstidsanställningar och varit sjuka. Det måste vara bakomliggande inkomster som ska ligga till grund för pensionens storlek och inte allt sämre ersättningar i andra trygghetssystem.

Med längre medellivslängd behöver vi fler arbetade timmar för att inte pensionerna ska minska. Därför måste vi ha en politik för full sysselsättning och rätten till heltid stärkas. Arbetsmiljön måste förbättras och anpassas. Övriga socialförsäkringssystem måste följa villkoren för pensionering, och det är inte rimligt att anta att alla har möjlighet att arbeta till sjuttioårsåldern. Så kommer verkligheten aldrig att se ut.

De stora förlorarna i det nuvarande pensionssystemet är LO-kollektivet och kvinnor som grupp. Den som tvingas till arbetslöshet eller sjukskrivning under delar av sitt yrkesliv drabbas i det nuvarande systemet direkt genom sänkt pension. Arbetslöshet och sjukskrivning är vanligare bland LO-kollektivets medlemmar än andra grupper. Systemets syfte påstås vara att motivera arbetstagare att skaffa sig högre pension genom att arbeta längre. Men stora grupper arbetare som sliter ut kropp och själ till låga löner och som

ofta dubbelarbetar orkar sällan arbeta ens till 65 år. Det gör att möjligheten för en metallarbetare eller en undersköterska att höja pensionen genom ytterligare år av förvärvsarbete förblir teoretisk och systemet cyniskt.

Vänsterpartiet vill ha ett pensionssystem utformat så att människor i god tid före pensionering kan förstå och räkna ut hur stor pensionen blir. Det är viktigt att vi gemensamt sprider de risker som kan uppstå även i ett nytt pensionssystem. Förvaltningen av pensionskapitalet måste ske effektivt och användas klokt för att stärka Sveriges samhällsbygge genom väl valda investeringar för framtiden. Pensionssystemet måste vara fullt finansierat via avgifter samt ha tillräckligt med fonderade medel för att klara ekonomiska kriser. Lösningar som är gynnsamma för breda grupper skapar ett sammanhållet och gott samhälle i stället för spänningar mellan dagens pensionärer och de som arbetar i dag men blir morgondagens pensionärer.

4 Brister i nuvarande pensionssystem

I dag betonas den enskildes egen risk om pensionskapitalet och därmed minskas pensionens storlek. Samhällets och folkvaldas ansvar har minskats till förmån för automatiska regleringar, privatiserat sparande och förvaltning. En industriarbetare får i dag ut drygt 50 % av sin slutlön i statlig pension, vilket är alldeles för lite. Dessutom beskattas dagens pensionärer högre än de som fortfarande är i arbete genom de jobbskatteavdrag som nuvarande regering infört.

”Våra medlemmar litar inte på pensionssystemet”, sade LO:s ordförande när LO presenterade en rapport om pensionssystemet den 15 februari 2011. Bakgrunden är att det som förespeglades när det nya systemet sjösattes inte stämmer med dagens verklighet. Den underfinansierade inkomstpensionen ger nu för en industriarbetare ca 52 % av slutlön mot utlovade 62 %. Orkar man inte arbeta till 65 år blir pensionen ännu lägre. LO är, och var också från början, motståndare till det osäkra PPM-systemet. Det är ett system som gläder fondförvaltare men är dyrt och dåligt för pensionärerna. Ytterligare en rapport kom våren 2011 från de fem rikstäckande pensionärsorganisationerna PRO, SPF, SKPF, SPRF och RPG. De har nu alla fem dragit samma slutsats som LO när det gäller PPM – dyrt och dåligt för pensionärerna och det bör därför avskaffas. Enligt pensionärsorganisationerna bör AP-fonderna stärkas, PPM-avgiften överförs till inkomstpensionen. Då kan också den automatiska balanseringen avskaffas. Den brukar även kallas för bromsen eller backen, eftersom pensionerna backar i värde.

LO:s rapport liksom de fem pensionärsorganisationernas rapport visar på fundamentala brister i pensionssystemet. En förnyad uppgång på börserna kommer inte att undanröja behovet av balansering i framtiden, inte ens om uppgången blir större än tidigare. Anledningen är att inkomsten till systemet inte är tillräcklig och den utvecklingen kommer inte att vända om inte något radikalt förändras. Att människor arbetar längre, att tidigt uttag av pension minskar i omfattning, att avgifterna höjs, att AP-fonderna tillförs mer pengar

Fel! Okänt namn på

och att premiepensionssystemet avskaffas är exempel på sådana förändringar som ensamma eller i kombination kan göra pensionssystemet stabilt utan att urholka pensionerna.

Det borde vara en självklarhet att de som har byggt upp vår välfärd ska ha rätt till en ekonomiskt tryggad ålderdom. Så är det inte i dag. Verkligheten är sådan att pensionärer sedan mitten av 1990-talet förlorat runt 40 % i ekonomisk standard jämfört med löntagare.

5 Sparande och investeringar

Den avgörande förutsättningen för att vi ska kunna klara de pensionskostnader som följer i framtiden är att vi kan upprätthålla en hög sysselsättning och en låg arbetslöshet. Detta förutsätter att Sverige är en ledande industrination med framgångsrika företag och en väl fungerande offentlig sektor.

Vänsterpartiet menar att AP-fonderna ska användas aktivt: att de ska investera i företag vars beslut har tydliga samhällsekonomiska konsekvenser och delta i beslutsfattandet med en helhetssyn och ta ett långsiktigt ägaransvar som bryter den snäva vinstmaximering som präglar de enskilda ägarintressena. Ett starkt svenskt näringsliv förutsätter en aktiv och målmedveten näringspolitik. AP-fondsmedlen skulle i större utsträckning än i dag kunna användas för att möjliggöra en sådan näringspolitik.

Det finns i dag ett utbrett missnöje med de kortsiktiga avkastningskrav som styr mycket av investeringarna. Vänsterpartiets uppfattning är att AP-fondsmedlen inte bör utnyttjas i spekulativa syften, utan bör förvaltas utifrån långsiktiga samhällsekonomiska kriterier och på ett både socialt och ekologiskt hållbart vis. Självklart ska pensionärernas pengar tryggas, men det görs bäst genom att AP-fonderna tar ett långsiktigt ägaransvar.

Förvaltning av pensionskapitalet dränerar pensionerna. Detta gäller AP-fonderna och i synnerhet PPM-systemet. Antalet fonder i PPM-systemet uppgår till ca 800. Införandet av PPM-systemet är en av de största privatiseringarna som genomförts i Sverige någonsin.

Vid en avgift på 1,6 % eller mer försvinner minst 40 % av pensionsspararnas medel till förvaltarna. Frågan som de fem partierna bakom pensionssystemet bör svara på är om denna miljardrullning ger tillräckligt i utbyte i förhållande till vad det kostar? Är denna del av systemet värd pengarna?

Vänsterpartiet menar att pensionskapitalet ska användas för att bygga Sverige starkt och trygga framtidens pensioner. Miljardrullningen till förvaltningen av pensionskapitalet måste åtgärdas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Pensionssystemet är felkonstruerat

Påståendet att den automatiska balanseringen från 2011 och senare, enbart beror på börsens utveckling, är fel. Sanningen är att pensionssystemet är felkonstruerat och att fortsatta neddragningar i form av successiva aktiveringar av den automatiska balanseringen, den s.k. bromsen, kommer att tvingas fram om inte pensionssystemet ses över från grunden. Uttalanden om hänsyn till pensionärernas behov saknar också på kort sikt täckning i de förslag om nya beräkningsgrunder som lades fram av regeringen inför valåret.

6.1 Buffertfond är ingen buffert

Ett vida spritt missförstånd är att man förutsett att det skulle bli ett avgiftsunderskott när de stora pensionsgenerationerna går i pension och att vi har AP-fonderna för att möta dessa underskott. Det är sant att det var tänkt så, men genom att föra över 250 miljarder från AP-fonderna till statsbudgeten har AP-fonderna dränerats på kapital i stor omfattning och saknar nu det kapital som krävs. När balanstalet tilläts gå ner mot 1,0 redan innan de stora pensionärs-kullarna nått pensionsåldern upphävdes fondernas buffertfunktion. De blev i stället en del i själva grundbalansen. Varje extra påfrestning, som t.ex. stora pensionärskullar, måste alltså mötas genom andra förändringar som förstärker systemet. Det bör göras en ny värdering av hur stor framtidens buffert via AP-fonder behöver vara. En brist som även pensionsorganisationerna påpekade i sin rapport är att orealiserade förluster i AP-fonder direkt kan slå igenom i sänkta pensioner.

6.2 Avskaffa avsättningarna till PPM

Att pensionssystemet bygger på orealistiska förväntningar på aktiemarknaden blir allt tydligare. Genom finanskrisen med fallande börser minskade AP-fondernas värde för några år sedan med svindlande belopp. AP-fonderna måste få tillräckliga resurser för att kunna svara mot sin ursprungliga uppgift. Att dränera AP-fonderna ytterligare är uteslutet. I stället bör behovet av att tillföra medel utredas. Ett komplement till att föra mer pengar till AP-fonderna vore att avskaffa de framtida avsättningarna till PPM och låta både de avgifterna och motsvarande pensionsförmåner hanteras inom inkomstpensionssystemet. PPM-systemet ger otrygghet, kostar oerhörda summor i förvaltningsavgifter och är bland den största privatiseringen av sparande som genomförts i Sverige.

Hade avgiften på 2,5 % tillförts inkomstpensionssystemet redan från början hade minskningen av pensionerna de senaste åren kunnat undvikas. Det skapar stora spänningar i samhället när inkomstutvecklingen mellan förvärvsarbete och pensionärer går åt olika håll.

Fel! Okänt namn på

Riksdagens utredningstjänst:

Inkomstpensionssystemet vid en avgift på 18,5 % till fördelningssystemet, mdkr, balanstal avseende år 2010–2015.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Buffertfonden	1 119	1 125	1 146	1 283	1 377	1 453
Avgiftstillgång	7 489	7 356	7 602	7 864	8 099	8 422
Summa tillgångar	8 609	8 481	8 748	9 147	9 476	9 875
Pensionsskuld	7 689	7 971	8 167	8 511	8 884	9 258
Balanstal	1,1196	1,0640	1,0711	1,0747	1,0667	1,0667
Avser år	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Balanstal	1,1196	1,0640	1,0711	1,0747	1,0667	1,0667

Anm. Alla belopp är avrundade till hela miljarder kr.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Avgiften om 2,5 % bör i framtiden tillföras inkomstpensionssystemet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.2.1 PPM och dyr förvaltning

Premiepensionssystemet stämmer inte längre med vad som sades vara syftet 1994. Då talades om en begränsad valfrihet, intresset av säkerhet skulle dominera och en garanterad minimiavkastning skulle införas. En sådan ordning skulle ge en riskutjämning. En garanterad avkastning skulle också ge en realistisk utgångspunkt för prognoser över hur stora dessa pensioner skulle kunna förväntas bli. Systemet har nu i stället blivit ett helt främmande inslag i det offentliga pensionssystemet där vi alla kan spekulera bort en del av vår pension. Premiepensionen har gått back sedan den infördes och dess värde sjönk år 2008 med 34,5 %, allt medan de förvaltande kapitalinstituten har tjänat miljarder. Förvaltningen av premiepensionen kostade mer än dubbelt så mycket som betalades ut i premiepension 2009. Under 2009 betalades 860 miljoner kronor ut till årets pensionärer. Kostnaden för att betala den summan var dubbelt så hög, 1 737 miljoner kronor. Det är en orimligt hög kostnad för att förvalta fonderna. Våra farhågor från 1994 har dessvärre bekräffats. Pensionärernas pengar ska inte spekuleras bort.

Omfattningen av pensionssystemets åtaganden är så stor att diskussionen om de framtida pensionerna måste inkludera alla grupper i samhället. Vi kan räkna med att ha gott om resurser de närmaste tio åren då antalet aktiva fortsatt kommer att vara många jämfört med antalet pensionärer. Det är därför angeläget att spara och göra vettiga investeringar nu för att skapa bättre förutsättningar för framtidens stora grupper av pensionärer. Både höjda avgifter till inkomstpensionssystemet och höjda skatter måste vara en del i en framtidsdiskussion.

7 Parlamentarisk översyn

Vi kan konstatera att dagens pensionssystem inte höll för den första finansiella krisen, vi är på god väg in i ytterligare en finansiell kris och det är hög tid att göra en parlamentarisk översyn av det system som visat sig vara mycket instabilt. Pensionssystemet måste bli stabilt och förutsägbart. Pensionerna ska följa löntagarnas löneutveckling i stället för börsutvecklingen. Pensionssystemet ska garantera att även de som har tunga och slitsamma arbeten får en anständig pension och att kvinnor inte missgynnas.

Pensionssystemet är underfinansierat och PPM-avgiften behöver föras över till inkomstpensionen för att förstärka den. Utvärderingen ska vara öppen för alla riksdagens partier och ske i dialog med bl.a. pensionärsorganisationerna. Det finns ett behov av en parlamentarisk utredning för att skapa ett stabilt pensionssystem i enlighet med vad som anförts i motionen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 22 september 2011

Wiwi-Anne Johansson (V)

Ulla Andersson (V)

Rossana Dinamarca (V)

Jacob Johnson (V)

Josefin Brink (V)

Christina Höj Larsen (V)